

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לקראת חג הפסח תשע"א

(נמסרה לפני בוגרי הישיבה בכנס הבוגרים - ערב ר"ח ניסן תשע"א)

מפני שהפסח צריך להאכל על השובע, כדי שלא יצא אדם משולחן רבו והוא רעב (תוס' פסחים כז, א ד"ה מפטירין). כלומר, אין זה כבוד למלך, שאחרי שאכלתי על שולחני, אלך ואקח לי עוד משהו מן המטבח, כאילו סעודת המלך לא היתה מספיקה. לכן, כל האוכל קרבן, צריך לאכול אותו בסוף סעודתו, כדי שלא ישרר רעב לאחר אכילתו, וכן אסור לאכול אחריו שום דבר נוסף.

ואולם קשה: הרי דין זה שצריך לאכול את הקרבן על השובע, איננו דין מיוחד בקרבן פסח, אלא דין שקיים בכל הקרבנות (תמורה כג, א), ואעפ"כ לא מצאנו שאחרי אכילת קרבנות אחרים אסור לאכול משהו נוסף. ועוד קשה: הרי בליל פסח יש שני קרבנות שצריך לאכול, קרבן פסח וקרבן חגיגה. ואם כן, מצד טעם זה - שלא יצא משולחן רבו רעב - אין סיבה להשאיר לסוף הסעודה דוקא את קרבן הפסח. היה אפשר לאכול קודם את הפסח, ואח"כ את החגיגה. ובכל זאת הדין הוא, שצריך לאכול תחילה את החגיגה, ורק אח"כ את הפסח (פסחים ע, א). אם גם החגיגה צריכה להאכל על השובע, מדוע קבעו חז"ל לאתר דוקא את קרבן הפסח?

התשובה לשאלה זו מבוארת בירושלמי. בירושלמי מבואר, שכיון שהתורה ציותה בקרבן פסח: "וְיִעָצֵם לֹא תִשְׁכַּרְוּ בּוֹ" (שמות יב, טו), תיקנו חז"ל לאכול תחילה את החגיגה, שאין בה איסור שבירת עצם, ורק אח"כ לאכל את הפסח. כי כשאדם רעב, יש לחוש יותר שיבוא לידי שבירת עצם (כדי למצוץ את המח שבתוכה). מה שאין כן כשהוא שבע, הוא כבר לא להוט לשבור את העצמות, ואין לחוש כל כך לשבירת עצם. לכן תיקנו חז"ל לאכול תחילה את החגיגה, שאין בה איסור שבירת עצם, ורק אח"כ, כשכבר קרובים לשיעור, לאכול את הפסח.

[אגב, למה תיקנו חז"ל לאכול קרבן חגיגה עם הפסח? אם רוצים לשבוע קודם אכילת הפסח - כדי לאכול את הפסח על השובע - הרי ישנם הרבה דברים אחרים שאפשר לאכול. אפשר לאכול מצות, אפשר לאכול געפילטע פיש, אפשר לאכול תפוחי אדמה, למה צריך דוקא קרבן חגיגה? אלא מה, יום טוב היום, ורוצים לשמוח, "ובזמן שבית המקדש קיים, אין שמחה אלא בבשר" (פסחים קט, א). אבל עדין קשה: הרי אפשר ללכת אל הקצב, ולקנות כמה בשר שרוצים, ומדוע יש צורך דוקא בקרבן חגיגה?

אולי אפשר להסביר כך: היות ובשר חולין, "אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו שיהיה כשלישי לטומאה, ומטמא את

שאלת הבן החכם - והתשובה לשאלתו

הבן החכם שואל בהגדה: "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צָוָה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם?" (דברים ו, כ) אומר בעל ההגדה: "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". וצריך להבין: איזו מין תשובה היא זו? וכי זו ההלכה היחידה בפסח, שאסור לאכול אחר הפסח אפיקומן? הרי ישנם הרבה עֵדוּת חוקים ומשפטים בפסח! ואם כן, למה לא אומרים לחכם גם אותם?

הפשט הפשוט הוא, [וכן פירשו כמה מן המפרשים], שיש ללמד את הבן החכם לא רק הלכה זו, אלא את כל הלכות הפסח, עד 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' [שהיא ההלכה האחרונה במסכת פסחים (פ"י מ"ח)], ובזה אכן מקבל החכם תשובה לשאלתו, "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צָוָה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם".

ובכל זאת, היות ולא נאמר בהגדה במפורש "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח עד אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", חשבתי, שאולי מותר לומר גם פירוש אחר בדברים. אולי כוונת השאלה "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים" וכו', היא כך: הבן החכם שואל, למה צריך כל כך הרבה מצוות, עֵדוּת, חוקים ומשפטים, וכולם זכר ליציאת מצרים? זמן רב לפני הפסח מתחילים כבר לנקות את הבית, ממרקים ושוטפים, ומגעילים כלים, ומוכרים את החמץ, ובודקים את החמץ, ושורפים את החמץ, שלא יהיה חלילה פירור אחד של חמץ בבית, אח"כ בליל הסדר אוכלים פסח, ומצה, ומרור, ומספרים ביציאת מצרים, ושבעה ימים אוכלים רק מצות ולא חמץ, ולא הולכים לעבודה, ובזמן שבית המקדש קיים עולים לרגל ומקריבים פסח וחגיגה ועולות ראייה ושלמי שמחה לשמוח לפני ה', וגם מצוות נוספות ציותה התורה זכר ליציאת מצרים: שבת - זכר ליציאת מצרים (דברים ה, טו); ימים טובים - זכר ליציאת מצרים; תפילין - זכר ליציאת מצרים (שמות יג, ט); ציצית - מזכירה את יציאת מצרים (עי' רש"י במדבר טו, מא); וכן בכל יום בבקר ובערב מזכירים את יציאת מצרים בקריאת שמע¹... מה כל "הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים" האלה? מדוע יש צורך במצוות רבות כל כך זכר ליציאת מצרים? - כך שואל הבן החכם.

ומה עונים לו? - "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". כלומר, אסור לאכול אחרי הפסח שום דבר. למה? אם אכלתי כבר קרבן פסח, וקיימתי את כל מצוות הלילה, למה אסור עכשיו לאכול גלידה, או משהו אחר? - לכאורה הטעם הוא,

החדשות אחרי פסח, כי טעם אחרון משכח את הראשון - את מה שלמדנו בליל הסדר. לכן יש צורך במצוות רבות, שיזכירו וישננו לנו ערב ובוקר ובהזדמנויות נוספות את הלקח של מצרים, שלא חשוב מה פרעה רוצה, ולא חשוב מה החרטומים רוצים, ולא חשוב מה משהו אחר רוצה, חשוב רק מה שה' רוצה, ואם ה' רוצה שהמצרים ישתו דם וישראל ישתו מים, אז המצרים שותים דם וישראל שותים מים, ויכולים כל חרטומי מצרים לעשות בלהטיהם מה שירצו, ושום דבר לא יעזור. זהו הלקח שצריך לשנן לעצמנו בליל הסדר, וזהו הלקח שצריך ללוות אותנו כל ימות השנה. לכן יש צורך במצוות רבות כל כך זכר ליציאת מצרים, כדי לרענן תדיר את תודעתנו, ולהזכיר לעצמנו תמיד, שרק יד ה' פועלת בעולם, ולא שום כח אחר.

סיפור יציאת מצרים - רק בפה נקי

חלק עיקרי וגדול מעבודת ליל הפסח הוא סיפור יציאת מצרים. כל אב צריך לספר לבניו, וגם אם אין לו בן, אפילו שני תלמידי חכמים שיושבים יחד מספרים ביציאת מצרים, ואפילו יהודי שיושב לבדו ג"כ צריך לספר ביציאת מצרים (עי' שו"ע אור"ח סי' תע"ג ס"ז).

והנה, בשביל לקיים את מצנת סיפור יציאת מצרים כראוי, באופן שנוכל להגיע להשגות הרוחניות שאפשר להגיע על ידי מצוה זו, צריך שהכלי שבו אנו מקיימים את המצוה יהיה כלי ראוי. מהו הכלי שעל ידו אנו מקיימים את מצות סיפור יציאת מצרים? - הפה! צריך אפוא, שהפה שלנו יהיה טהור ונקי, כדי לקיים מצוה זו כראוי³. אולי מפני זה - לא בכל שנה, אבל בשנה מעוברת - אנו קוראים לפני פסח את הפרשיות הנוגעות לשמירת הלשון, תזריע ומצורע, שהן פרשיות המזהירות אותנו על שמירת הלשון.

הרי נצטננו לזכור מה שעשה ה' למרים שדברה על משה רבינו, כדי להשמר בנגע הצרעת (עי' דברים כד, ט ורש"י שם). זהו יסוד גדול בשמירה מנגע הצרעת, לשמור על הלשון, ועל כל מה שכתב ה"חפץ חיים" בענין שמירת הלשון, כדי שהפה שבו אנו מספרים ביציאת מצרים יהיה פה נקי, לא פה מלוכלך. אם "אין לבוא אל שער הַמִּלְחָמָה בְּלְבוֹשׁ שָׂק" (אסתר ה, ב), כל שכן שאין להכניס את מלך מלכי המלכים למקום שאינו נקי. צריך אפוא, שהפה שמספרים בו ביציאת מצרים יהיה פה נקי, לכן זוהי ההקדמה המתאימה לסיפור יציאת מצרים, פרשיות תזריע ומצורע.

חז"ל מביאים (ירו' ברכות פ"א ה"ב), שרבי שמעון בן יוחי אמר, שאילו היה חי בשעת מתן תורה, היה מבקש שיהיו לאדם שני פיות. למה? - אחד בשביל לדבר דברי תורה, ואחד בשביל צרכי עולם הזה. הרי לא מתאים לדבר במילי דעלמא באותו פה קדוש שמדבר איתו דברי תורה, לכן צריך שני פיות לאדם, אחד לדברים שבקדושה, ואחד לצרכי עולם. אחר כך [אולי בעקבות מה שקרה לו, שנאלץ לברוח מן

הקדש" (רמב"ם הלכ' שאר אבות הטומאה פ"א ה"ה), א"כ לא כדאי שיהיו על שלחן הסדר בשר חולין ובשר פסח ביחד, שלא יבוא הפסח לידי טומאה. לכן צריך להביא דוקא קרבן חגיגה².

והנה, כל זה הוא בקרבן פסח. אבל בזמן הזה שאין לנו קרבנות, נשאר השאלה - מדוע אסור לאכול משהו נוסף אחרי מצת האפיקומן? הרי במצה אין איסור של שבירה! אדרבה, לוקחים את האפיקומן דווקא מהמצה השבורה! מדוע א"כ אסור לאכול לאחר מצת האפיקומן? אומרת הגמרא - כדי שישאר טעם מצה בפיו (פסחים ק"ט, ב). מה הענין בזה? מדוע רצו חז"ל שישאר לנו טעם מצה בפה לאחר הסדר? כמדומני, שהסבר הדבר הוא כפי שבאר הג"ר יחיאל מיכל שלזינגר זצ"ל, מיסד ישיבת קול תורה. הוא הסביר כך: התורה אומרת, "לא תאכל עליו חמץ, שְׂבַעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי, כִּי בַחֲפוּזִן יֵצְאֶתָּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצְאֶתָּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים טו, ג). כלומר, התורה רוצה, שע"י סיפור יציאת מצרים, וע"י המצות והפסח שתאכל בלילה הזה, תזכור את יציאת מצרים כל ימי חייך. [אמנם ממילא צריך להזכיר את יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה, אבל זכירה זו הרי נלמדת מפסוק זה עצמו: "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצְאֶתָּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות (משנה ברכות יב, ב). ומשמע אפוא, שזכירה זו צריכה לבוא מתוך אכילת המצה והפסח של ליל ט"ו בניסן, שהיא תהיה הגורם לכך שתזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך]. זהו הטעם לכך, שרוצים שישאר טעם מצה בפה. לרמז לך, שבעצם היה צריך שטעם זה ישאר בפיך כל ימי חייך, אלא שאי אפשר לומר לאדם שלא לאכול כלום מליל פסח זה עד ליל פסח הבא, לכן אומרים לו, שלפחות בלילה הזה, אחרי אכילת האפיקומן, לא יאכל שום דבר. לרמז, שטעם המצה צריך ללוות אותך, ואם תאכל משהו לאחר האפיקומן, הטעם האחרון יִשְׁפַח את הטעם הראשון.

זוהי אפוא התשובה לשאלתו של החכם, למה צריכים כל כך הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים. התשובה היא - "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". כמו שאתה מבין, שאם תאכל אחרי האפיקומן, יֵצֵא טעם האפיקומן מן הפה, כך גם בידיעות. אמנם רכשת בליל פסח ידיעות חשובות, איך הכה ה' את מצרים בעשר מכות מופלאות שמראות את שליטתו המוחלטת של הקב"ה בטבע - אבל אח"כ, בחול המועד, או אחרי החג, אתה שומע או קורא בעיתון שאובאמה אמר כך, ואבו מאזן עשה כך, והממשלה החליטה כך, ואתה מתחיל לקבל רושם כאילו ישנם כוחות נוספים שפועלים בעולם, ושוכח מה שלמדת בליל הסדר, שרק דבר ה' פועל בעולם, ואם אבו מאזן או קדאפי פועלים, זה רק בגלל שהקב"ה גזר שיפעלו כך, ואם אמריקה פועלת או אינה פועלת, גם זה הוא רק מפני שכך גזר ה'. את זה נוטים לשכוח כששומעים את

גדלות נפש מיוחדת. לעומת זאת, אם אדם רגיל להלל תלמידי חכמים ומעשים טובים, הרי זה מוכיח שהוא איש הגון וישר דרך. הוא מבין, שמה שחשוב בעולם, זה לא להיות שחקן כדורגל, אלא להיות תלמיד חכם גדול וירא שמים.

כך גם בענין סיפור יציאת מצרים. אם אדם מהלל את ה' על יציאת מצרים, ומרבה לספר בשבחו של הקב"ה על הניסים שעשה לנו, איך היינו משועבדים תכלית השעבוד ויצאנו מעבדות לחרות ע"י עשר מכות גדולות שהביא הקב"ה על המצרים, זהו סימן שאיש זה שייך לקדושה ולא לשטויות, וא"כ הרי הוא מגלה על עצמו שהוא משובח, שהוא שקוע בעבודת הבורא.

'ונאמר לפניו שירה חדשה' - הנוסח הנכון

המשנה ברורה כותב: "כשיאמר 'ונאמר לפניו שירה חדשה', צריך לומר 'וְנִאָמַר' בניקוד סגול, שהוא לשון עבר, דקאי על גאולת מצרים" (משנ"ב סי' תע"ג ס"ק ע"א, ומקורו בשל"ה המובא במג"א שם ס"ק כ"ז). וכונתו, שאין לומר "וְנִאָמַר לפניו שירה חדשה" בלשון עתיד, כפי שמנוקד ברוב ההגדות, אלא "וְנִאָמַר לפניו שירה חדשה" בלשון עבר. ודברים אלו מבוססים על דברי חז"ל שהביאו התוספות, שכל השירות הן בלשון נקבה, חוץ משיר דלעתיד לבוא שהוא בלשון זכר. והיינו, שכשם שהנקבה יולדת ואח"כ שוב יש לה צער לידה, כך כל הנסים יש אחריהם צער, חוץ מהגאולה שלעתיד לבוא, שאין אחריה צער (תוס' פסחים קטז, ב ד"ה ה"ג). ממילא, אם מדברים על 'שירה חדשה', ולא 'שירה חדשה', הרי ודאי שמדובר על העבר, ולא על העתיד. כך דעת המשנה ברורה.

ולעניות דעתי נוסח זה הוא בלתי אפשרי. כי אם מדובר על העבר, הרי צריך היה לומר "ונאמר לפניו שירה חדשה", ולא וְנִאָמַר. ולכן חושבני שהניקוד הנכון הוא כמו שמנוקד בהגדות, "ונאמר לפניו שירה חדשה", כי איננו מדברים כעת על מה שנאמר כשיבוא משיח צדקנו - שעל זה אנו אומרים אחר כך בברכת הגאולה "ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו" - אלא אנו מדברים על מה שנעשה בערב הזה, עכשיו מיד, על כוס שני של ההגדה, "ונאמר לפניו שירה חדשה, הללויה הללו עבדי ה'", וכו', כמו שאמרנו ביציאת מצרים.

איזה הלל אמרו ישראל ביציאת מצרים?

בית הלל ובית שמאי נחלקו, עד היכן אומרים את ההלל על כוס שניה. "בית שמאי אומרים - עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים - עד חלמיש למעינו מים" (משנה פסחים קטז, ב).

ונהגה, טעמם של בית הלל הוא פשוט, שעד "חלמיש למעינו מים" מדובר על גאולת מצרים, ומשם ואילך מדובר

הרומאים ולהסתתר במערה במשך שנים רבות בגלל לשון הרע שספרו עליו (עי' שבת לג, ב) חזר בו ואמר, שדווקא טוב יותר שיש לאדם רק פה אחד ולא שניים. מדוע? כי אם עם פה אחד אין העולם יכול להתקיים מרוב לשון הרע שמדברים בו, מה היה אילו היו לאדם שני פיות? הרי את שניהם היה עלול לנצל ללשון הרע! טוב עשה אפוא הבורא, שלא ברא לאדם אלא פה אחד! ...

אלא שמאז זמנו של רשב"י השתנו הדברים. היום ישנם הרבה מיני מכשירים - טלפונים ופלאפונים ועוד כמה מכשירים שלא כדאי להזכיר את שמם - שעל ידם ניתן גם עם פה אחד לדבר לארבע כנפות תבל. יש המון פיות לאדם לדבר בהם. צריך א"כ לשמור מאד את כל הפיות הללו שיהיו נקיים. להשתמש בהם רק לדברי תורה וקדושה, ולא לדברים אסורים. ולא רק על הפה צריך לשמור, אלא גם על האזניים, שיהיו ראויים לספר תהילות ה', עזוזו ונפלאותיו אשר עשה, להודות ולהלל על כל מה שהקב"ה עשה לאבותינו ולנו בהוציאנו אותנו ממצרים.

"איש לפי מהללו"

אנו אומרים בהגדה, "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". מה פירוש "הרי זה משובח"? אפשר לפרש בשני אפנים. אפשר לפרש, שהמרבה לספר ביציאת מצרים נעשה עכשיו משובח, בגלל שהרבה לספר ביציאת מצרים. אבל יש שפירשו באופן הפוך. יש שפירשו, שהמרבה לספר ביציאת מצרים מוכיח על עצמו שהיה משובח עוד מקודם לכן, ועל כן הוא הרבה לספר ביציאת מצרים.

מדוע המרבה לספר ביציאת מצרים מוכיח על עצמו שהוא משובח עוד מקודם לכן? שהרי הפסוק אומר: "מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ וְנִאָמַר לְפִי מִהֲלָלוּ" (משלי כז, כא). כלומר, אם רוצים לדעת כמה סיגים יש בכסף, בוחנים אותו בַּמִּצְרָף. ואם רוצים לבחון את הזהב, מתיכים אותו בַּפּוּר, ובודקים כמה הוא נקי. ואולם כיצד בוחנים אדם? - אומר הפסוק, "וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוּ". "על ידי שהבריות מהללות אותו במעשיו הטובים, נבחן לרבים אם טוב אם רע" (רש"י שם). אם רוח הבריות נוחה הימנו, כנראה שגם רוח המקום נוחה הימנו. ואם אין רוח הבריות נוחה הימנו, כנראה שגם רוח המקום אינה נוחה הימנו (עי' אבות פ"ג מ"י). כך מפרש רש"י, וכך מפרשים גם אחרים. אבל רבינו יונה מפרש להפך. רבינו יונה מפרש, ש"איש לפי מהללו" פירושו, לפי מה שהוא מהלל את האחרים! "אם הוא מְשַׁבַּח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים - תִּדְעַ וּבְתִנּוּף, כי איש טוב הוא... כי לא ימצא את לבו רק לשבח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות את העבירות וּלְהַכְזִיחַ בְּעֲלֵיהֶן"⁴... וְהַמְשַׁבַּח מעשים מגונים, או מְהַלֵּל רשעים - הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת ה' יתברך" (שערי תשובה" שער ג' אות קמ"ח). למשל, אם אדם רגיל להלל שחקני כדורגל או שחקני קולנוע, זה לא מעיד על

ואולם, איזה הלל אמרו ישראל ביציאת מצרים? - ודאי לא אמרו "בצאת ישראל ממצרים", שהרי אז עדין לא ראו ש"היָם רָאָה וַיִּנָּס" (שזה קרה רק אח"כ, בשביעי של פסח), וודאי שלא ראו ש"הִיָּרְדֵן יִסָּב לְאַחֹר". ממילא נמצא, שביציאת מצרים אמרו ישראל רק את המזמור הראשון שבהלל, עד "אִם הִבְנִים שְׂמִיָּחָה". זהו, כנראה, טעמם של בית שמאי שסבורים, שעל כוס שניה אומרים רק עד "אִם הִבְנִים שְׂמִיָּחָה" ותו לא.

יהי רצון שנזכה כולנו במהרה בימינו לראות שכל ההלל יהיה כבר שירה על העבר, גם מ"לא לנו" ועד הסוף, ואז "נודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו", במהרה בימינו, אמן.

על הגאולה שלעתיד לבוא. אבל בית שמאי שאומרים עד "אִם הִבְנִים שְׂמִיָּחָה", מה טעמם? חשבתי לומר כך: הרי כשיצאו ישראל מצרים בט"ו בניסן, הם אמרו הלל. כך מפורש בחז"ל, וכך גם משמע בתורה. שהרי בשירת הים שאמרו ישראל על קריעת ים סוף, אין שום זכר לכל הניסים שהיו במצרים. רק על קריעת ים מדובר שם. ומה עם כל הניסים שהיו במצרים? למה לא הזכירו גם אותם בשירת הים? אלא שעל נסי מצרים אמרו שירה כבר קודם, כשיצאו ממצרים, ולכן לא שבו והזכירו כעת. [וזהו שנאמר, "אָז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וְכָנִי יִשְׁרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת" (שמות טו, א)]. מהו "הַשִּׁירָה הַזֹּאת"? למה לא נאמר בקיצור, "אָז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וְכָנִי יִשְׁרָאֵל לְהַ' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמְרֵי" וכו'? אלא ש"הַשִּׁירָה הַזֹּאת" באה לאפוקי משירה אחרת שנאמרה עוד קודם. שאת השירה הזאת אמרו על קריעת ים סוף, ואת השירה הקודמת כבר אמרו ביציאת מצרים].

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. וכן מצנת "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב) - שיהיה ניסן הראשון לחדשי השנה, וממנו יִמְנוּ כל החדשים, [אייר - שני, סיון - שלישי, וכן הלאה] (עי' רש"י ורמב"ן שם) - מטרתה היא, "שיהיה זה זכרון בְּנֵס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר", כי "כשנקרא לְחֲדָשׁ ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתונו: ראשון לגאולה, ושביעי אֶלֶיָּהּ" (רמב"ן שם).
2. ובאמת גם בקרבן חגיגה גזרו, שבשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן אינו נאכל אלא עד חצות (כדין קרבן פסח), גזירה מפני התערובת (רמב"ם פ"י מהל' קרבן פסח הי"ד, ומקורו בירו' פסחים פ"ו סוף ה"ד). כלומר, שמא נדבק משהו מן הפסח בקרבן החגיגה ("קרבן העדה" שם), וא"כ יש להחמיר בחגיגה כקרבן הפסח ולאכלה עד חצות. הרי לנו, שחכמים חששו מאד למגע בין קרבן הפסח לקרבן החגיגה כשהם נאכלים בסעודה אחת.
3. וכידוע, שהסוגיא הראשונה במס' פסחים עוסקת בענין נקיות הדיבור, וכמבואר שם בגמ' (פסחים ג, א), דלכן פותחת המסכת במילים "או ר ארבעה עשר", ולא "ל י ל ארבעה עשר", כי נקט התנא לישנא מעליא. [ובהקשר לזה הביאו שם עוד מימרות בענין נקיות הדיבור: "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו", ו"לעולם יספר אדם בלשון נקיה", ע"ש]. ועומק הענין הוא, דפסח הוא לשון פְּהַסַּח, כמבואר באר"ז ז"ל (שער הכונות, דרושי הפסח, דרוש ג' ודרוש ו'), כי עיקר התיקון בגאולת מצרים היה על כח הדיבור (ע"ש), ולכן אוכלים בו לחם עוני, שעונים עליו דברים הרבה (פסחים לו, א), הגדה והלל (רש"י שם), שע"י זה נתקן כח הדיבור. ולכן פותחת מס' פסחים - העוסקת בדיני הפסח - בענין נקיות הדיבור (ועי' פרי צדיק, קדושת השבת, מאמר ז' ד"ה וכל עמל).
4. כלומר, את בעלי העבירות.